

IZVEŠTAJ MONITORINGA DNEVNE ŠTAMPE ZA PERIOD 01. OKTOBAR – 31. DECEMBAR 2015.

I u ovom periodu kršenja Kodeksa novinara Srbije gotovo da su istovetna kao i u prethodnim. Dominira kršenje tačke 3 poglavlja IV (pretpostavka nevinosti), a mediji kao da su se utrkiivali ko će više prekršiti kulturu i etiku javne reči. Prednjače Kurir, Alo i Informer, za petama su im Blic i Novosti. Kao i u prethodnim periodima, najmanji broj prekršaja zabeležen je u dnevnim listovima Danas i Politika.

PRETPOSTAVKA NEVINOSTI

Pred sam kraj posmatranog perioda, nakon masovnog hapšenja osumnjičenih za finansijski krimanal, kršenje pretpostavke nevinosti zabeleženo je u najvećem broju slučajeva. Iako je policija saopštila samo inicijale osumnjičenih, navela je njihove funkcije, a mediji su objavili puna imena i prezimena. I dok bi se to i moglo pravdati interesom javnosti, neopravdano su osumnjičeni nedvosmisleno označeni kao počiniooci kažnjivih dela u svim medijima, osim Danasa i Politike.

Kada je u pitanju ovaj prekršaj, zanimljivo je to da neki mediji formalno-pravno pokušavaju da poštuju pravo na pretpostavku nevinosti i zaštitu privatnosti osumnjičenih lica - pa objavljuju samo njihove inicijale, ali "zaboravljaju" da i drugi podaci o tim osobama imaju isti značaj. Ukoliko novinar izostavi puno ime i prezime osobe o kojoj izveštava, a pritom objavi imena i prezimena srodnika te osobe, imena i prezimena komšija i prijatelja, adresu, fotografije kuće u kojoj osoba živi,...- tim se podacima pravo na pretpostavku krši isto onoliko (možda čak i više) nego objavljivanjem imena i prezimena.

U situacijama kada izveštavaju o slučajevima za koje pretpostavljaju da će privući veću pažnju javnosti, mediji ne prezaju ni od potpuno nedokazanih i spekulativnih navoda kojima se "otkrivaju" detalji krivičnog dela, pa čak i psihološki profil osumnjičenih. Primera radi, dnevni list "Blic" 28. decembra na naslovnoj strani i okviru teme dana objavljuje ne samo ime i prezime osumnjičene žene, već i naslove: *Sklopila posao sa švercerom duvana; Častila tajkune parama Dunav osiguranja; Tajkuni dobili pare a Dunav morao da vraća; Zgradu kupili od švercera duvana; Živkovićevoj vinariji 41 milion podsticaja.*

Žena koja je osumnjčena za povezanost s terorističkim grupama i, kao takva, izručena Srbiji iz BiH ne samo da je imenovana, već su objavljivanje njene privatne fotografije, objašnjavali su se psihološki razlozi njene navodne aktivnosti, analizirali su se porodični i svi drugi odnosi. Ona, pritom, nije bila ništa osim - osumnjičena za krivično delo.

KULTURA I ETIKA JAVNE REČI

I u ovom periodu na stranama zabave dominirali su rijaliti učesnici i dešavanja u ovim programima. Primetno je da su oni u posmatranom periodu u tabloidima bili i junaci na naslovnim stranama.

U ovim tekstovima najviše je kršena odredba Kodeksa koja propisuje da novinar neguje kulturu i etiku javne reči, kao i da novinar mora da vodi računa o neprimerenim sadržajima koji mogu imati štetan uticaj na decu. U novinama su prenošene psovke i uvrede, bez ikakve ograde. U ovim tekstovima često su nagađanja predstavljana kao činjenice, bez ikakve provere, a može se govoriti i o prikrivenom komercijalnom oglašavanju jer je bilo tekstova u kojima su pojedine učesnice rijaliti programa iznosile cene svojih „usluga“.

Manir tzv. "estradnog novinarstva" postao je predstavljanje nagađanja kao činjenica, bez ikakvih potvrda navoda anonimnih izvora. Gotovo je neverovatno da u Kuriru i listu Alo ne postoji tekst iz estradnih rubrika u kojima „ekskluzivna“ saznanja dolaze od izvora čiji je identitet proverljiv. Apsolutno su svi iz „anonimnih“ izvora, a vrhunac „novinarskog“ angažmana je navodna provera na „broj poznat redakciji“ koji je uvek nedostupan, ili se eventualno osoba o kojoj se piše „nije javljala i odgovarala na sms poruke“. Takođe, ni tada ti navodi nisu potvrđeni iz bar još jednog nezavisnog izvora, tako da je jasno da su anonimni izvori izmišljeni, dok su pravi izvori oni na koje se tekstovi i odnose - što opet, predstavlja kršenje drugih odredbi Kodeksa, koji se tiču prikrivenog PR-a i korupcije.

Osim psovki i citata iz rijaliti programa, u ovom periodu primećen je porast navodnog "curenja" privatnih snimaka u javnost - snimci na kojima su dve pevačice nage, a jedna u društvu muškarca koji joj nije suprug, završili su na naslovnim stranama, uz potpuno neproverene tvrdnje o njihovom poreklu i okolnostima u kojima su snimane. Ovde je pre svega prekršeno pravilo o zabrani objavljivanja pornografskih sadržaja (što neke od ovih fotografija nesumnjivo jesu), ali i pravilo o poštovanju privatnosti.

Javne ličnosti jesu donekle lišene prava na zaštitu privatnog života, ali to nikako ne znači da mediji smeju da - objavljivanjem neproverenih i za javnost suštinski nebitnih informacija - direktno utiču na članove njihovih porodica. Pevačica koja je navodno snimljena gola s navodnim ljubavnikom demantovala je medijske navode i saopštila da je u srećnom braku, ali su dan za danom ipak objavljivani naslovi: *"Kaja je u šemi sa "orličem" Vukašinom Jovanovićem"*, *"Besna Kaja "oladila" Vuleta, orlič pati, očajan I na terenu"*, *"Kaja i "orlič" goli u krevetu"*. Sve to - čak i da je istina - ne bi uopšte trebalo da se nađe u medijima, jer nije u javnom interesu i nije nešto što bi publiku trebalo da zanima. Argument medija verovatno bi bio "kako to ljudi žele da čitaju", ali ovde ne bi trebalo zaboraviti ni činjenicu da ljudi jednostavno neće čitati ono što u štampi ne nađu.

Zahvaljujući rijalitiju "Farma" i gostovanju jednog osuđivanog kriminalca koji čeka na odsluženje zatvorske kazne u tom programu, primetna je bila otvorena promocija različitih kriminalnih aktivnosti i načina života ljudi iz tog miljea. Bez ikakve ograde objavljivanje su tvrdnje tog čoveka o broju ljudi koje je ubio, o zločinima u kojima je učestvovao, kao i o njegovim moralnim nazorima, degradirajućim stavovima koje je izneo o svojoj supruzi i detetu, itd. Iako je takve tvrdnje teško formalno svrstati u prekršaje odredbe o kulturi i etici javne reči, one svakako predstavljaju kršenje opšteg tona Kodeksa, a u suprotnosti su i s načelima o edukativnoj ulozi medija.

PRAVO NA PRIVATNOST I DOSTOJANSTVO

U posmatranom periodu desio se i drastičan slučaj kršenja prava na privatnost i dostojanstvo u listovima Kurir i Alo. Objavljene su erotske fotografije profesorke iz Vranja, koje su kružile društvenim mrežama. Iako je oštećena tvrdila da je reč o fotomontaži originalnih fotografija koje su se nalazile u njenom nestalom telefonu, sve je predstavljeno kao da su fotografije originalne.

Mediji nisu imali pravo na ovakav vid kršenja Kodeksa, čak i da su fotografije objavljene na društvenim mrežama originalne, jer su objavljene bez saglasnosti osobe kojoj se pripisuju. Vrhunac kršenja Kodeksa zabeležen je u dnevnom listu Kurir koji je objavio njenu fotografiju na kojoj se nalazi sa dečakom tinejdžerskog uzrasta u gumenom čamcu, tvrdeći da je u pitanju njen učenik. Takvu informaciju sutradan je demantovala njena rodbina u listu Informer, gde je navodeno da je fotografija nastala na letovanju, a da je navodni učenik u stvari, rođak profesorke.

Nastavljena je praksa kršenja prava na privatnost žrtava krivičnih dela i maloletnih lica. U slučaju kada je otac, navodno, silovao maloletnu nepokretnu ćerku, a ona potom abortirala njegovo dete, mediji su objavili svaki detalj: počevši od imena i prezimena oca, preko mesta u kojem se navodno krivično delo dogodilo, do okolnosti čitavog slučaja. Na taj način, ovde nisu prekršena samo pravila o pravu na pretpostavku nevinosti i predstavljanja nagađanja kao činjenica, već pre svega - pravo na zaštitu privatnosti i dostojanstvo žrtve. U sličnim slučajevima - kada je čovek navodno silovao svoju maloletnu svastiku, a jedan drugi svoju ćerku, dogodila se ista stvar: identitet devojčica je otkriven i njima je zapravo narušena privatnost za čitav život. Medijima ni to nije bilo dovoljno, pa su objavljivana i svedočenja devojčica - koje očigledno nisu bile svesne šta, kome i pod kojim uslovima govore: tako je, recimo, objavljen naslov *Prvo me je silovao u sobi, a onda u bračnom krevetu*.

KOMERCIJALNO OGLAŠAVANJE PREDSTAVLJENO U NOVINARSKOJ FORMI

Pored tekstova u kojima učesnice rijaliti programa ističu cene za svoje „usluge“ i koji bi se mogli pripisati kršenju ove tačke Kodeksa, kao i u ranijem periodu u novinarskoj formi plasirani su tekstovi o akcijama pojedinih preduzeća i ministarstava.

Ovaj vid manipulacije najlakše je bilo otkriti jer je u pojedinim medijima jasno označeno kao komercijalni sadržaj, u drugim je to urađeno na jedva vidljiv način koji prosečnog čitaoca lako može dovesti u zabludu, dok u trećim uopšte i nije označen i jasno je plasiran kao novinarski sadržaj. Kao i ranije, na ovaj način objavljeno je najviše informacija o AMSS, Kompaniji „Knez Petrol“ i Ministarstvu trgovine i telekomunikacija.

Zanimljiv je u tom kontekstu slučaj osiguranja Delta Generali koje je žiteljima i žiteljicama Beograda ponuđeno kao redovna usluga na uplatnicama Infostana - oni su za tu uslugu jednostavno bili prinuđeni da plate, bez obzira što ranije nisu dali nikakvu saglasnost. Mediji su na to brzo reagovali, pa je Infostan najpre morao da pošalje nove uplatnice - bez stavke osiguranja, da bi kasnije i direktor bio prinuđen da podnese

ostavku. Samo nekoliko dana pre nego što će se to dogoditi, mediji su uporno reklamirali ovo osiguranje - opet bez naznake da je reč o marketingu. Naslovi "*Miran san za 200 dinara. Isplata štete do 3.8 miliona dinara*" ili "*Osigurajte celo domaćinstvo za samo 200 dinara mesečno*", objavljeni su gotovo simultano u većini posmatranih medija.

"RAT TABLOIDA"

U ovom periodu raplamsao se takozvani rat tabloida, odnosno sukob između listova "Kurir" i "Informer". U ovom slučaju, prekršene su gotovo sve najvažnije odredbe Kodeksa novinara Srbije - pre svega one koje se odnose na kršenje prava na pretpostavku nevinosti i predstavljanje nagađanja kao činjenica, ali i one koje se tiču nepoštovanja kulture i etike javne reči. Tu je prednjačio list Informer koji nije štedeo na uvredama vlasnika Kurira. Njemu su tu upućeni naslovi tipa: "*Ovaj kreten hoće da bude premijer*", ili "*Nisi ti kreten, ti si moralni gmaz*", "*Nisi ti, Rodiću, kreten! Kreteni su oni koji te se plaše*".

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Republika Srbija
Ministarstvo kulture i informisanja